Β2 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΑΡ. 55-56

ΚΕΙΜΕΝΟ:

[55] Ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν, εἶλκε μὲν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ὁ Σάτυρος, εἶλκον δὲ οἱ ὑπηρέται. Ὁ δὲ Θηραμένης ὥσπερ εἰκὸς καὶ θεοὺς ἐπεκαλεῖτο καὶ ἀνθρώπους καθορᾶν τὰ γιγνόμενα. Ἡ δὲ βουλὴ ἡσυχίαν εἶχεν, ὁρῶσα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις ὁμοίους Σατύρῳ καὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ βουλευτηρίου πλῆρες τῶν φρουρῶν, καὶ οὐκ ἀγνοοῦντες ὅτι ἐγχειρίδια ἔχοντες παρῆσαν.

[56] Οἱ δ' ἀπήγαγον τὸν ἄνδρα διὰ τῆς ἀγορᾶς μάλα μεγάλῃ τῇ φωνῇ δηλοῦντα οἷα ἔπασχε. Λέγεται δ' ἐν ῥῆμα καὶ τοῦτο αὐτοῦ. ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος ὅτι οἰμώξοιτο, εἰ μὴ σιωπήσειεν, ἐπήρετο• Ἂν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρ', ἔφη, οἰμώξομαι; καὶ ἐπεί γε ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε, τὸ λειπόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα εἰπεῖν αὐτόν• Κριτίᾳ τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι ταῦτα ἀποφθέγματα οὐκ ἀξιόλογα, ἐκεῖνο δὲ κρίνω τοῦ ἀνδρὸς ἀγαστόν, τὸ τοῦ θανάτου παρεστηκότος μήτε τὸ φρόνιμον μήτε τὸ παιγνιῶδες ,ἐκ τῆς ψυχῆς.

ΚΑΤΑ ΛΕΞΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Ὡς δὲ εἶπε ταῦτα,
εἶλκε μὲν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ὁ Σάτυρος,
εἶλκον δὲ οἱ ὑπηρέται.
Ὁ δὲ Θηραμένης
ὥσπερ εἰκὸς (ἦν)
ἐπεκαλεῖτο καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους
καθορᾶν τὰ γιγνόμενα.
Ἡ δὲ βουλὴ, ὁρῶσα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις

(ὄντας) ὁμοίους Σατύρῳ
καὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ βουλευτηρίου
(ὂν) πλῆρες τῶν φρουρῶν,
καὶ οὐκ ἀγνοοῦντες
ὅτι ἔχοντες ἐγχειρίδια παρῆσαν,
ἡσυχίαν εἶχεν.

Οἱ δ' ἀπήγαγον διὰ τῆς ἀγορᾶς τὸν ἄνδρα
μάλα μεγάλῃ τῇ φωνῇ δηλοῦντα
οἷα ἔπασχε.
Ἓν δὲ ῥῆμα λέγεται καὶ αὐτοῦ τοῦτο.
Ὡς ὁ Σάτυρος εἶπεν
ὅτι οἰμώξοιτο,
εἰ μὴ σιωπήσειεν,
ἐπήρετο· «Ἂν δὲ σιωπῶ», ἔφη, «οὐκ ἄρ' οἰμώξομαι;»·
καὶ ἐπεί γε ἀναγκαζόμενος ἀποθνήσκειν
ἔπιε τὸ κώνειον,
ἔφασαν αὐτόν
ἀποκοτταβίσαντα τὸ λειπόμενον
εἰπεῖν· «τοῦτ' Κριτίᾳ ἔστω τῷ καλῷ».

Καὶ οὐκ ἀγνοῶ μὲν τοῦτο,
ὅτι ταῦτα οὐκ ἀξιόλογα ἀποφθέγματα,
κρίνω δὲ ἐκεῖνο τοῦ ἀνδρὸς ἀγαστόν,
τὸ μήτε τὸ φρόνιμον μήτε τὸ παιγνιῶδες

ἀπολιπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς
παρεστηκότος τοῦ θανάτου.

Μόλις είπε αυτά (ο Κριτίας),
προσπαθούσε να (τον) αποσπάσει από το βωμό ο Σάτυρος,
το ίδιο έκαναν και οι υπηρέτες.
Ο Θηραμένης στη συνέχεια,
όπως (ήταν) φυσικό,
καλούσε και θεούς και ανθρώπους
να παρακολουθούν ως μάρτυρες τα διαδραματιζόμενα.
Οι βουλευτές όμως, επειδή έβλεπαν ότι και αυτοί στα διαχωριστικά κιγκλιδώματα
(ήταν) ίδιοι με τον Σάτυρο
και ότι ο χώρος μπροστά από του βουλευτήριο
(ήταν) γεμάτος από φρουρούς
και επειδή ήξεραν
ότι (αυτοί) ήταν εκεί οπλισμένοι με μαχαίρια,
έμεναν αδρανείς στις θέσεις τους.

Τότε οι Έντεκα έσυραν μέσα από την αγορά τον άντρα,
ενώ αυτός κραυγάζοντας φανέρωνε στον κόσμο
τι υπέφερε.
Αναφέρεται και ένα ευφυολόγημα που τον εκφράζει.
Μόλις ο Σάτυρος είπε
ότι θα θρηνήσει γοερά,
αν δε σωπάσει,
ρώτησε: «Κι αν συμμορφωθώ», είπε, «τάχα δεν θα κλάψω;».
Και αφού λοιπόν, επειδή αναγκαστικά έπρεπε να πεθάνει,
ήπιε το κώνειο,
διαιώνισαν το λόγο ότι αυτός,
αφού έπαιξε τον κότταβο με ό,τι απέμεινε στο ποτήρι του,
είπε: «Αυτό ας είναι ένα μεγάλο "ευχαριστώ" στον γενναιόδωρο Κριτία».
Και δεν αγνοώ βέβαια τούτο,
ότι δηλαδή αυτά δεν είναι σπουδαία αποφθέγματα,
εκείνο θεωρώ αξιοθαύμαστο χαρακτηριστικό του άνδρα,
το ότι δηλαδή ούτε η ετοιμότητα του πνεύματος ούτε η σκωπτική του διάθεση
έλειψαν από την ψυχή (του),
αν και πλησίαζε ο θάνατος.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ :

Απομάκρυνση Θηραμένη:

Φαίνεται εδώ ότι **ο Θηραμένης έχει πιαστεί από το βωμό και τον τράβαγαν για να τον απομακρύνουν από εκεί.** Οι άνθρωποι του Κριτία δε σεβάστηκαν τον ιερό χώρο του βωμού που παρείχε άσυλο στους ικέτες.

Συνεπώς, **ο Κριτίας εμφανώς παρουσιάζεται όχι μόνο αδικότατος, αλλά και ασεβέστατος.**

ἡσυχίαν εἶχεν: Όταν όρμησε ο Σάτυρος και οι ένοπλοι άνδρες του απέσπασαν βίαια τον Θηραμένη από τον βωμό, εκείνος αντιστεκόταν και διαμαρτυρόταν μεγαλόφωνα· οι βουλευτές παρακολουθούσαν τα συμβάντα άπρακτοι και σιωπηλοί, βλέποντας τους παρακρατικούς του Κριτία στον χώρο του ακροατηρίου και γνωρίζοντας ότι και οι άλλοι μισθοφόροι των Τριάκοντα βρίσκονταν έξω από το βουλευτήριο και ήταν και αυτοί οπλισμένοι.

Συμπεριφορά Θηραμένη:

Η περιγραφή της διαδρομής που ακολούθησε η κουστωδία του Θηραμένη υποδηλώνει ότι κατευθύνθηκαν προς το δεσμωτήριο, που βρισκόταν στα νοτιοανατολικά της αγοράς. **Ο Θηραμένης από την πλευρά του διαμαρτύρεται** μεγαλόφωνα ίσως όχι τόσο από φόβο, αλλά περισσότερο **για να ξεσηκώσει το λαό.**
Ο Θηραμένης **είχε φτάσει στο έσχατο σημείο απελπισίας, αφού οι δήμιοί του τον αποσπούσαν βίαια από το βωμό για να τον θανατώσουν.** Η μόνη του δυνατή αντίδραση ήταν να φωνάζει όσο μπορούσε πιο δυνατά και να επικαλεστεί τη βοήθεια των θεών, αλλά και των ανθρώπων που μισούσαν τους Τριάκοντα. Οι δημοκρατικοί όμως Αθηναίοι, παρέμεναν αδρανείς από φόβο για την ίδια τους τη ζωή. Οι βουλευτές δηλαδή ησύχαζαν από φόβο, παρόλο που διαισθάνονταν και έβλεπαν την αδικία. Χαρακτηριστικό είναι ότι κανένας βουλευτής δεν είχε τη δύναμη να υπερασπιστεί το Θηραμένη.

- **καθορᾶν:** Χρησιμοποιήθηκε αυτό το ρήμα γιατί οι θεοί βλέπουν από ψηλά.
- **κώνειον:** Η λέξη αυτή παράγεται από το κῶνος και σημαίνει δηλητήριο. Με το κώνειο συνήθως θανατώνονταν όσοι καταδικάζονταν σε θάνατο στην αρχαία Αθήνα.

Το ρήμα ἀποκοτταβίζω

Προέρχεται από τον κότταβο, ένα παιχνίδι που επινοήθηκε στη Σικελία, αλλά ήταν πολύ συνηθισμένο και στα συμπόσια της Αθήνας. Το υπόλειμμα του κρασιού στο ποτήρι του ο συμποσιαστής το πετούσε σε μια μετάλλινη λεκάνη, αναφέροντας ταυτόχρονα το όνομα του προσώπου που τον ενδιέφερε. Ο παίχτη έπρεπε να προσέξει να μην χυθούν σταγόνες έξω από τη λεκάνη και ανάλογα με τον ήχο που ακουγόταν προσπαθούσαν να καταλάβουν αν θα κέρδιζαν την αγάπη του αγαπημένου τους προσώπου.
Ο Θηραμένης, λοιπόν, σαρκαστικά παίζει κότταβο με τα υπολείμματα του κωνείου που απέμειναν στο ποτήρι του και ευχαριστεί τον Κριτία για τη γενναιοδωρία του. Η πραγματική διάσταση του σαρκασμού του του Θηραμένη γίνεται αντιληπτή αν ληφθεί υπ' όψιν ότι ο Κριτίας είχε γράψει στίχους για τον κότταβο. Έτσι, λοιπόν του εύχεται «και στα δικά σου». Προμηνύεται, λοιπόν, εδώ το τέλος τον Τριάκοντα και του Κριτία, ο οποίος πράγματι λίγο αργότερα δεν θα ξεφύγει από τη μοίρα του.

«Κριτία τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ»:

Η τελευταία αυτή φράση του Θηραμένη δείχνει **το «παιγνιῶδες» του χαρακτήρα του.** Ο «παιγνιῶδης» χαρακτήρας των Αθηναίων, το χιούμορ, το έξυπνο ευφυολόγημα, σφράγισαν πολλά από τα δημιουργήματα του πολιτισμού τους και πιο πολύ το θέατρο.

- Στο σατυρικό δράμα παρουσιαζόταν η φαιδρή όψη του μύθου των τραγωδιών που είχαν προηγηθεί στην παράσταση.
- Στην κωμωδία του 5ου αι. π.Χ. κυριαρχούσε η ειρωνεία, ο σαρκασμός, η κριτική για τα πάντα, για πρόσωπα και γεγονότα της πολιτικής και πνευματικής ζωής.